

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконала: студентка 2 курсу
PO2-M22z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Юрчук Тетяна Василівна

Керівник: **Лебідь І.Ю.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Каньоса Н. Г.**,
кандидат психологічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	8
1.1. Проблема формування ключових компетентностей молодших школярів у педагогічній літературі.....	8
1.2. Напрями формування ключових компетентностей молодших школярів	17
1.3. Ігрові технології як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів	26
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	36
2.1. Педагогічні умови формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій	36
2.2. Критерії та рівні сформованості ключових компетентностей молодших школярів	51
2.3. Результати формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій.....	60
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Головною ідеєю Нової української школи – компетентнісний підхід до навчання, який орієнтований не на процес, не на накопичення фактів, а на результат: навчання має сформувати у дітей здатність практично діяти, застосовувати отримані знання, вміння і навички в життєвих ситуаціях.

Побудова нового типу освіти повинна бути пов'язана з якісно іншим характером освітніх результатів і значним посиленням практичної спрямованості освіти. В умовах компетентнісного підходу результат навчання розглядається не як сума засвоєної інформації, а як здатність людини ефективно діяти в різноманітних проблемних ситуаціях, застосовуючи досвід успішної діяльності в певній сфері.

Про компетентнісний підхід до формування змісту освіти зазначено в Державних стандартах освіти, його реалізовано в Критеріях навчальних досягнень учнів. Під компетентнісним підходом розуміють спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових, основних, надпредметних) та предметних компетентностей особистості [44, с. 100].

Отже, компетентнісний підхід сьогодні є стратегічним напрямком розвитку України на шляху модернізації освіти у відповідності з сучасними суспільними запитами і викликами, оскільки саме набуття життєво важливих компетентностей може дати молоді змогу орієнтуватись у соціальних проблемах, постійно зростаючому інформаційному просторі, швидкоплинних змінах ринку праці, подальшому самовдосконаленні впродовж життя.

Ідеї компетентнісного підходу знайшли відображення у працях Л. Гриневич, О. Локшиної, О. Ляшенка, О. Овчарук, О. Пометун, Р. Шияна та ін. Питання про впровадження окремих ключових компетентностей в освітній процес школярів розглядали О. Савченко, Н. Бібік, С. Трубачева, Л. Паращенко, Г. Фрейман та інші.

Аналіз сутності компетентностей, характеристику його складових знаходимо у дослідженнях вітчизняних науковців – О. Локшиної, О. Пометун, В. Свистун, В. Ягупова. Основи сучасної компетентнісної освіти досліджували Н. Бібік, І. Зязюн, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен та ін. Значні напрацювання у дослідженні компетентнісної моделі зроблено О. Савченко, О. Пехотою, В. Топаловою.

Пріоритети компетентнісної освіти у наш час відображені у законодавчо- правовій базі нашої держави. Про свідчать такі документи як Національна стратегія розвитку освіти на період до 2021 року, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа» (2016), Державний стандарт початкової освіти (2018 року).

Модернізація сучасної початкової освіти сьогодні в першу чергу пов'язана з впровадженням в освітній процес технологій, які розкривають особистісний потенціал молодших школярів, створюють умови активного включення учнів у самостійну пізнавальну діяльність, організовують дослідницький простір учнів молодшого шкільного віку, сприяють формуванню у них ключових компетентностей. Значну роль серед таких технологій грають ігрові технології.

Отже, актуальність проблеми формування ключових компетентностей учнів молодшого шкільного віку, її недостатня розробленість, а також об'єктивна потреба розв'язання означених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій»**.

Мета дослідження – здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми та теоретично обґрунтувати шляхи вдосконалення процесу формування ключових компетентностей учнів початкових класів засобами ігрових технологій.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій.
2. Вивчити сучасний стан формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) учнів молодшого шкільного віку засобами ігрових технологій.
3. Виділити та науково обґрунтувати педагогічні умови формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) молодших школярів засобами ігрових технологій.
4. Обґрунтувати шляхи вдосконалення процесу формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) учнів початкових класів засобами ігрових технологій та перевірити їх ефективність на практиці.

Об'єкт дослідження – процес формування ключових компетентностей молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) молодших школярів.

Відповідно до мети, завдань, предмета та об'єкта на різних етапах наукового пошуку використано такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз наукових джерел з філософії, психології, педагогіки, методики з проблеми формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій для порівняння, зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, вивчення законодавчої та нормативної документації та теоретико-методологічних підходів дослідження з метою з'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми, узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з означеної проблеми; знаходження можливих способів її розв'язання, визначення понятійно-категоріального апарату та уточнення основних дефініцій проблеми дослідження визначення нормативної бази дослідження й упровадження його результатів; визначення шляхів формування ключових компетентностей молодших школярів.

Емпіричні методи – педагогічне анкетування, тестування, усне опитування, спостереження за процесом формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) на уроках у початковій школі; аналіз продуктів діяльності суб'єктів освітнього процесу; локальний педагогічний експеримент для виявлення сучасного стану формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) молодших школярів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася автором на базі Приворотського ліцею Орининської сільської ради Кам'янець-Подільського району Хмельницької області продовж 2022-2023 років.

В експериментальній роботі взяли участь 40 учнів 3-х класів.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що: проаналізовано та узагальнено погляди науковців на сутність понять «компетентність», «ключова компетентність», «педагогічна технологія», «гра», «ігрова діяльність», «дидактична гра», виділено ознаки ключових компетентностей, функції ігрової діяльності; обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють ефективності процесу формування ключових компетентностей (екологічної та соціальної) учнів початкової школи засобами ігрових технологій.

Практична значущість результатів дослідження полягає у вивченні сучасного стану сформованості ключових компетентностей (екологічної та соціальної) учнів молодшого шкільного віку.

Апробація дослідження. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022-2023 рр.) та представлено на міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях.

Публікації.

Юрчук Тетяна. Проблема формування ключових компетентностей молодших школярів у Новій українській школі // Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського

національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. Вип. XIX. С. 101-106.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають підстави зробити наступні висновки:

1. Теоретичний аналіз проблеми формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій показав, що компетентнісний підхід сьогодні визначає стратегічний напрямок розвитку України на шляху модернізації освіти у відповідності з сучасними суспільними запитами і викликами. Під час аналізу *уточнено* сутність понять «ключова компетентність», «компетентність» як здатність, яка дає особистості змогу ефективно діяти або виконувати функції, які відповідають певним стандартам у професійній галузі або діяльності. *Встановлено*, що ключові компетентності характеризуються поліфункціональністю, надпредметністю, багатовимірністю, інтелектуальністю; *з'ясовано*, що модернізація сучасної початкової освіти сьогодні в першу чергу пов'язана з упровадженням в освітній процес ігрових технологій, які розкривають особистісний потенціал молодших школярів, створюють умови активного включення учнів у самостійну пізнавальну діяльність, організовують дослідницький простір учнів молодшого шкільного віку, сприяють формуванню у них ключових компетентностей. *Визначено* сутність дефініцій: «гра», «ігрова діяльність» та «ігрова технологія» як специфічна навчальна технологія управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, яка містить цілісний алгоритм організації ефективного засвоєння знань, умінь і навичок, характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів в умовах імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, через комунікативний зв'язок між учасниками гри, при виконанні комплексурізних норм і правил, для досягнення запланованих освітніх результатів. *Розкрито* шляхи формування ключових компетентностей молодших школярів засобами ігрових технологій. З компетентностей, які потрібно формувати в учнів молодшого шкільного віку, виділено дві найбільш важливі в умовах сьогодення ключові компетентності: екологічна та соціальна компетентності.

Визначено їх структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, поведінковий та оціночний. Для проведення педагогічного дослідження відповідно визначених компонентів формування екологічної та соціальної компетентностей як ключових у життєдіяльності учнів молодшого шкільного віку, визначено критерії формування визначених компетентностей засобами ігрових технологій: сформованість мотиваційних орієнтацій у сфері соціально-екологічної взаємодії, оволодіння знаннями, що стосуються соціально-екологічних основ співпраці, виявлення соціально-екологічних умінь та навичок у суспільно-комунікативному просторі, формулювання оціночних суджень щодо результатів соціально-екологічної діяльності. До всіх критеріїв було підібрано відповідні показники. На основі визначених критеріїв та їх показників розроблені рівні сформованості обраних ключових компетентностей молодших школярів: низький, середній та високий

2. На виконання другого завдання проведено констатувальний етап педагогічного експерименту. За результатами виявлено, що лише 20% молодших школярів мають високий рівень сформованості екологічної та соціальної компетентності, а у 26% учнів початкових класів рівень сформованості ключових компетентностей відповідає низькому.

Для підвищення ефективності процесу формування обраних ключових компетентностей учнів молодшого шкільного віку обґрунтовано педагогічні умови: організація ігрового середовища у формуванні життєвих компетентностей учнів молодшого шкільного віку; створення простору комфортного спілкування учнів початкової школи у процесі формування ключових компетентностей засобами ігрових технологій; побудова поля творчої самореалізації молодших школярів у формуванні ключових компетентностей засобами ігрових технологій; здійснення рефлексивного управління процесом формування життєвих компетентностей учнів початкових класів засобами ігрових технологій.

Упроваджена методика цього процесу, яка складається з певних компонентів. У методиці визначено мету та результат, дія яких обумовлена педагогічними умовами. Складовими методики є: характеристики структурних компонентів процесу формування екологічної та соціальної компетентностей засобами ігрових технологій, а саме: мотиваційний, когнітивний, поведінковий та оціночний; технологічний блок містить принципи та функції ігрових технологій, етапи розробки дидактичних ігор, структуру та види ігор. У результаті визначено критерії та рівні діагностики сформованості ключових компетентностей учнів молодшого шкільного віку засобами ігрових технологій.

Ефективність упровадженої методики перевірена у формувальному експерименті. Результати формувального етапу педагогічного експерименту засвідчили, що високий рівень сформованості екологічної та соціальної компетентностей молодших школярів підвищився в експериментальній групі з 18,5% до 31 %. У той час в контрольній групі позитивна динаміка була незначна (з 20,5 % до 21 %). Таким чином, використання ігрових технологій позитивно впливає на формування екологічної та соціальної компетентності молодших школярів. Обрана стратегія дала позитивні результати і може бути впроваджена в освітній процес початкової школи.

Представлене дослідження не вичерпує всіх аспектів формування екологічної та соціальної компетентності учнів початкової школи засобами ігрових технологій. Подальші наукові розвідки можуть здійснюватися у напрямку активного використання в освітньому процесі технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусенко І.В. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» / [Електронне видання] : методичні рекомендації/ Андрусенко І.В. Київ : Педагогічна думка, 2020. 75 с.
2. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. О. Є. Антонова, Л. П. Маслак : Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81 – 109.
3. Бочелюк В.Й. Педагогічна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ, 2016. 248 с.
4. Булигіна О.Д. Ігрові технології : шляхи забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального розвитку молодших школярів. О.Д. Булигіна // Початкове навчання та виховання. 2019. № 19-21, С. 2-22.
5. Варецька О.В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності до соціально-педагогічної діяльності : дис.. ... докт. пед.. наук. Київ, 2015. 630 с.
6. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах : тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2021 року. Київ : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2022. 144 с.
7. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник. 4-те вид., стер. Київ : Академвидав, 2012. 615 с.
8. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду // Вища освіта України. 2018. № 3. С. 23 – 30.
9. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
10. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність : поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. Київ, 2014. № 7-8.
11. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 року No 87 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

12. Дидактична гра. Форми навчання в школі : [кн. для вчителя / Ю. І. Мальований, В.Є. Римаренко, Л.П. Вороніна за ред. Ю.І. Мальованого. Київ: Освіта, 2012. С. 89-104.
13. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с
14. Драч І. Зміст та структура ключових компетентностей майбутнього викладача вищої школи // Витоки педагогічної майстерності. 2013. Вип. 11. С. 124-130.
15. Дубасенюк О. А. Особливості професійного становлення вчителя у контексті компетентнісного підходу // Вектор науки Серія: педагогіка, психологія, 2020. №2 (2), С. 38 – 42.
16. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В.Г. Кремень] : 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 144 с.
17. Єрмаков І. Г. Життєтворче моделювання та моделі компетентного випускника 12-річної школи : матеріали Всеукраїнської науково-пошукової конференції, 16–17 травня 2017 року. Донецьк 2017. С. 11–29.
18. Жестерьев С. Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу в позашкільних закладах // Рідна школа. 2016. № 8. С. 15–17.
19. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики [Науково-методичний посібник] / За наук. ред., І. Г. Єрмакова. Запоріжжя : Центріон, 2005. 224 с.
20. Закон України Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
21. Запорожченко Т. П. Реалізація компетентнісного підходу у системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/mszpd>.
22. Зенченко Т.Ф. Підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника у початкових класах на компетентнісних засадах: автореф. дис... канд.пед.н : спец : 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова). Київ, 2016. 22 с.

23. Ігри та ігрові технології на уроках трудового навчання : [навчально-методичний посібник] / Л.О. Савченко, Н.В. Волкова, Ю.С. Кулінка. Київ : КНТ, 2014. 371 с.

24. Інноваційні педагогічні технології : посібник / За ред. О. І. Огієнко; Авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Годлевська, Ю. М. Кобюк. Київ, 2015. 314 с. Качуровська І. Інноваційний підхід до освітнього процесу : специфіка організації та супровід // Позашкілля. 2018. № 7. С. 44.

25. Калашнік Н. В., Балтремус В. Є., Сарнавська О. В. Деякі аспекти сутності компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього фахівця з вищою освітою // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2020. Вип. 57. С. 100-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_2020_57_14

26. Кравцов В. О. Компетентнісний підхід як нова методологія освіти в умовах Болонського процесу // Наукові записки КДПУ. Серія : Педагогічні науки / ред. В. В. Радул [та ін.]. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/mszsu>.

27. Крамаренко О. Формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів за допомогою сучасних медіа технологій [Електронний ресурс]. URL: <https://nice2020.jimdofree.com/new-page/>.

28. Ковшар О.В. Упровадження ігрових технологій у практику сучасної школи як засобу підвищення пізнавальної активності учнів // Педагогіка вищої та середньої школи : [збірник наукових праць] гол. Ред. В.К. Буряк. Кривий Ріг : КДПУ, 2016. Вип. 15. С. 258-264.

29. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. Київ «К.І.С.», 2004. 112 с.

30. Компетентнісна освіта : від теорії до практики. Київ : Плетяди, 2015. 120 с.

31. Кондрашова Л. В. Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник. Кривий Ріг, 2018. 187 с.

32. Кононенко Н. Формування природничо-наукової компетентності майбутніх учителів початкової школи // Біологія і хімія в сучасній школі. 2013. № 4. С. 42-45.

33. Концепція позашкільної еколого-натуралістичної світи на основі компетентнісного підходу : Проект // За заг. ред. директора В. В. Вербицького, 16 серпня 2017 року. [Електронний ресурс]. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/01/kkr.pdf>.

34. Костюченко Л. В. Формування готовності до майбутньої професійної діяльності вчителів початкових класів у комплексі «училище – університет» : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2013. 19 с.

35. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року від 14 грудня 2016 р. № 988-р URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.

36. Кузнєцова Л. Активізація пізнавальної діяльності на уроках природоз навства у початкових класах // Початкова школа. 2013. № 7. С. 9-10.

37. Кравченко Т. В. Діагностика рівня соціалізованості учнів початкових класів // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук, праць. Київ, 2018. Вип. IX, С. 165-175.

38. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації : європейські абриси. Київ : Віра Інсайт, 2000. 444 с.

39. Лебедева Т. Ділові ігри для ділових людей // «Час і думка». Одеса, 2017. 48 с.

40. Локшина О.І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Київ, 2011. 465 с.

41. Мачинська Н. І., Оприск М. А. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі // Молодий вчений. 2019. № 10 (1). С. 229-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_10%281%29__55.
42. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-те вид., доповн. і переробл. Київ : Мойсеюк В. Ю., 2007. 656 с.
43. Мозуль І. В. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності // Вісник Глухівського національного педагогічного університету. 2017. Вип. 1 (33). С. 190-199.
44. Немазенко А.В. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні учнів початкової школи: вимоги НУШ // Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса : Університет Ушинського, 2022. С. 100-103.
45. Нова українська школа : дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. / П. Г. Копосов. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
46. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / Л. Гриневич, В. Бриндза, Н. Дементієвська, Р. Шиян (редкол.). Львів, Studio Wydawnicze VERSUM Lucyna Mynarska, 2016. 64 с.
47. Нова школа : простір освітніх можливостей : проект / Укладачі : Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян. URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>.
48. Нова українська школа : формування соціальної компетентності учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Лоліта Малініна. Київ : Грамота, 2021. 72 с.
49. Овчарук О. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 5 – 10.

50. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід в освіті : Загальноєвропейські підходи // Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. №5 (13). URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>

51. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи. Види педагогічних технологій. URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy.

52. Педагогічні технології у початковій школі : навчальний посібник для студ. та учителів початкової шк. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: О. А. Комар, Л. М. Роєнко. Умань : Візаві, 2021. 287 с.

53. Пометун О. І. Навчання історії й громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності учнів в умовах війни та повоєнного розвитку України // УПЖ. 2023. С. 62-72.

54. «Про освіту» Закон України від 05.09.2017, № 2145-19 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

55. Савченко О. Я., Бібік Н. М., Онопрієнко О. В. та ін. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (3 – 4 класи). Київ, 2018. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>.

56. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Грамота, 2013. 504 с.

57. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.

58. Смагіна Т. Вплив нової моделі навчання освіти сталого розвитку на формування соціальної компетентності учнів // Проблеми науково-методичного забезпечення переходу на новий державний стандарт базової і повної середньої освіти в регіоні. Житомир : Полісся. С. 68–72.

59. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: В 5-ти т. Київ : Рад. школа 1976. Т.3. С. 7-279.

60. Сущенко Л. О., Білоконь Н. В. Компетентнісний потенціал ігрових методів навчання в новій українській школі: зміст і дидактична стратегія. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. № 74. Т. 2. С. 63–68.

61. Тимченко А. А. Актуальні проблеми педагогіки початкової освіти (для змішаного навчання): навчально-методичний посібник. Миколаїв : Видавець Румянцева Г. В., 2022. 211 с.

62. Типова освітня програма за ред. Р.Б. Шияна [Електронний ресурс]. URL: <http://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>.

63. Федяєва В. Л. Сім'я, соціалізація дитини в сім'ї // Херсонський державний університет : зб. наук. пр. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj436qxsqOCAxUmGBAIHRzmB0UQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fps.journal.kspu.edu%2Findex.php%2Fps%2Farticle%2Fdownload%2F2110%2F1920&usg=AOvVaw3RznE0HB21PDVp4OzA0In9&opi=89978449>

64. Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей : монографія / В. В. Вербицький, Л. М. Бондарта ін. ; за ред. В. В. Мачуського. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.

65. Щербань П. М. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у навчальних закладах. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання // Педагогічні науки. 2014. Вип. 60. С. 102–108.